

Biografie część I

Eugenia Adler

Eugenia Adler urodziła się w 1922 r. w Warszawie. Przed wojną mieszkała w Warszawie przy ul. Krochmalnej wraz z rodzicami i dwojgiem młodszego rodzeństwa. Jej tradycyjna, choć nieortodoksyjna rodzina żydowskich kupców prowadziła dostatnie życie. Celebrowano święta religijne i prowadzono kosztowną kuchnię. Eugenia planowała rozpocząć studia medyczne, a ponieważ ojciec nie pochwałiał jej zamiarów, postanowiła sama zarobić na chesne, udzielając korepetycji. Marzenia o studiach, które chciała odbyć w Montpellier, ponieważ jako Żydówka miała znikome szanse na naukę na Uniwersytecie Warszawskim, przerwał wybuch wojny. W początkach wojny Eugenia opiekowała się chorą na tyfus siostrą, która wkrótce zmarła. Rodzina znalazła się w getcie, gdzie Eugenia poznała swojego przyszłego męża, Jerzego, który pomagał jej ojcu w prowadzeniu niewielkiego sklepiku. W getcie Eugenia troszczyła się o licznych krewnych, a także była zmuszana przez Niemców do wykonywania wielu prac fizycznych. Mimo panującego głodu i cierpienia starała się prowadzić normalne życie i wraz z narzeczoną podjęła naukę angielskiego. Następnie znalazła pracę w warsztacie pana Szulca. Wielokrotnie udało jej się uniknąć łapanek i selekcji, kilka razy uciekała z Umschlagplatzu, co nie udało się jej młodszemu bratu i matce. W getcie Eugenia doczekała wybuchu powstania. Następnie wraz z pozostałą przy życiu rodziną trafiła na Majdanek, skąd już sama została wywieziona do obozu w Auschwitz. Wielokrotnie była bita i dręczona, chorowała na tyfus. Trafiła do obozu pracy w Sudetach, Sankt Georgenthal, filii obozu w Gross-Rosen, gdzie doczekała końca wojny. Wróciła do Polski i podjęła pracę w wydawnictwie Książka i Wiedza. Wkrótce rozpoczęła wymarzone studia medyczne w Łodzi, niestety z powodu gruźlicy musiała z nich zrezygnować. Założyła rodzinę i w 1948 r. przeniosła się do Warszawy, nadal pracując w wydawnictwie i studiując prawo. W konsekwencji kampanii antysemickiej podjęła decyzję o wyjeździe z kraju. Zamieszkała wraz z rodziną w Niemczech, co było podyktowane względami zawodowymi, niemniej jednak stanowiło dla niej poważne wyzwanie. Wywiad przeprowadzono w 1996 r. w Getyndze.

Maria Szarach

Maria Szarach urodziła się w 1924 r. w Warszawie. Jej ojciec, księgowy w dużej firmie odzieżowej, pochodził z rodziny silnie zintegrowanej z polskością. Matka, wychowana w ortodoksyjnym domu żydowskim, prowadziła dom, w którym przestrzegano zasad kosztowności. Maria, w gronie koleżanek zwana Lolą, miała sześcioro rodzeństwa. Rodzina na co dzień posługiwała się językiem polskim, a rodzice porozumiewali się także w jidysz, po niemiecku i rosyjsku. Najmłodszy brat Marii, Mosze, zwany w rodzinie Małym Maksem, był niezwykle zdolnym uczniem

Biografie część I

i mimo ówczesnej polityki rekrutacyjnej, która dyskryminowała młodzież żydowską, został przyjęty na uniwersytet. Zginął jako żołnierz w kampanii wrześniowej. Dzięki przyjęciu do szkoły baletowej i otrzymaniu stypendium Maria weszła w polskie towarzystwo – większość jej koleżanek i kolegów stanowili Polacy. W czasie wojny Maria przebywała wraz z rodziną w warszawskim getcie. Uzyskała fałszywy litewski paszport, dzięki czemu przeniosła się do Lublina. Tam podjęła pracę w sklepie, a dzięki dokumentom odwiedzała zarówno getto lubelskie, jak i rodzinę w Warszawie. Następnie dzięki pomocy znajomego Polaka została zatrudniona w niemieckiej firmie budowlanej w Małkini, gdzie latem 1942 r. widziała transporty kolejowe z warszawskimi Żydami jadące do Treblinki. Po wojnie zamieszkała w Warszawie, skąd w 1968 r. wyjechała do Australii. Wywiad przeprowadzono w 1997 r. w Melbourne.

Ludwik Krasucki

Ludwik Krasucki (1925–2004) urodził się w Warszawie. Rodzina Krasuckich nie była religijna, z czego korzystał młody Ludwik, domagając się obchodzenia świąt żydowskich i katolickich. Rodzina ze strony matki należała do częściowo zasymilowanych żydowskich elit przedwojennej Warszawy i zgromadziła znaczny majątek. Rodzina ojca, bardziej związana z religią żydowską, była jednocześnie mniej zamożna. Ojciec Ludwika, zasłużony w wojnie 1920 r., dołożył wielu starań, by Ludwik znał dobrze kulturę żydowską. W domu rozmawiano po polsku, a języka jidysz używali jedynie dorośli. Ludwik chodził do szkoły powszechnej i osiągał świetne wyniki w nauce. Mimo tego nie został przyjęty do polskiego gimnazjum, co było dla niego wielkim rozczarowaniem. Trafił do nowoczesnej szkoły Zgromadzenia Kupców, gdzie uczyły się dzieci polskie i żydowskie. W chwili wybuchu wojny miał 14 lat. Podążając za ojcem, najpierw trafił do Łucka. Przystąpił do partyzantki, a następnie do Armii Krajowej. Aresztowany przez Niemców, trafił najpierw do obozu w Neuengamme, a później do obozu koncentracyjnego Stutthof jako polski więzień polityczny. Był uczestnikiem marszu śmierci.

Wszyscy członkowie jego rodziny ze strony matki, którzy znaleźli się w getcie warszawskim, zginęli. Jej samej udało się zbiec z getta latem 1942 r. Po zakończeniu wojny Ludwik przyjął panieńskie nazwisko matki i ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Pracował jako dziennikarz. Został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Wywiad przeprowadzono w 1997 r. w Warszawie.

Biografie część I

Henryk Vogler

Henryk Vogler (1911–2005) urodził się w rodzinie żydowskiej od pokoleń związanej z Krakowem. Dzieciństwo spędził na ulicy Floriańskiej, z nią też związane są jego najwcześniejsze wspomnienia. Jego dziadek, restaurator, był bardzo religijny, natomiast rodzice Henryka czuli się związani z kulturą polską. Henryk wychował się na styku dwóch kultur; w rodzinie świętowano co prawda święta żydowskie, ale były one pozbawione akcentu religijnego. Henryk łączył do kultury polskiej, zwłaszcza literatury, jednak za namową rodziców rozpoczął studia prawnicze (ukończył je w 1932 r.). Podejmował próby literackie; w latach 30. debiutował w „Nowym Dzienniku”. Przed wojną zawarł małżeństwo z Żydówką z Austrii. W chwili wybuchu wojny zgłosił się do wojska, ale nie został od razu przyjęty, wobec czego zgodnie z poleceniem władz udał się w kierunku wschodnim, wraz z innymi młodymi mężczyznami. Dotarł do Lwowa, gdzie pozostał po inwazji Związku Radzieckiego na Polskę. Tam spełnił dawne marzenie i podjął studia polonistyczne. Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej Henryk wraz z żoną dołączył do rodziny przebywającej w getcie w Wieliczce. Po pewnym czasie rodzina została ponownie rozdzielona. Henryk był więźniem kilku obozów koncentracyjnych, m.in. w Stalowej Woli i Gross-Rosen. Po zakończeniu wojny trafił do Krakowa i powrócił do pracy literackiej i dziennikarskiej. W twórczości literackiej poruszał tematy psychologiczno-obyczajowe związane z Zagładą Żydów. Był świadkiem na procesach zbrodniarzy wojennych. Cała jego rodzina, oprócz młodszej siostry, która przetrwała dzięki tzw. „aryjskim papierom” w Warszawie, zginęła w obozie w Bełżcu. Wywiad przeprowadzono w Krakowie, w 1996 r.

Noemi Makower

Noemi Makower urodziła się w 1912 r. w Warszawie. Jej rodzice, lekarz i psycholog, poznali się podczas studiów w Genewie. Noemi była szczególnie mocno związana z ojcem, który uczył ją medycyny i stanowił dla niej wzór życiowy. Dwa lata przed wybuchem wojny Noemi ukończyła studia medyczne, a w 1939 r. – stomatologiczne. Podczas studiów była świadkiem antysemitycznych ekscesów na uczelni, jak również postaw zdecydowanej dezaprobaty wobec prześladowania Żydów. Pierwszą pracę podjęła w Kazimierzu nad Wisłą, a do Warszawy wróciła tuż przed wybuchem wojny. Noemi wraz z mamą znalazła się w getcie, gdzie rozpoczęła pracę w szpitalu na ul. Leszno. Zimą 1943 r. wraz z mężem, Henrykiem Makowerem, również lekarzem, Noemi opuściła getto. Przez półtora roku, dzięki pomocy przyjaciół, Makowerowie znaleźli schronienie

Biografie część I

w Nowej Miłosnej w domu państwa Urzykowskich. W momentach niemieckich rewizji małżeństwo korzystało ze specjalnie zaprojektowanych skrytek. W 1944 r. Makowerowie wyjechali do Lublina i zaangażowali się w niesienie pomocy medycznej dla wojska. Po wojnie małżeństwo osiedliło się we Wrocławiu, gdzie Noemi podjęła pracę naukową, odnosząc znaczące sukcesy. Jest autorką książki *Miłość w cieniu śmierci: Wspomnienia z getta warszawskiego*. W 1986 r. wyjechała do Szwecji. Wywiad przeprowadzono w Sztokholmie w 1996 r.